

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaalihuoltolain mukaisten tukipalvelujen myöntämisen perusteet 1.6.2023 alkaen

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Sosiaalihuoltolain mukainen tukipalvelu	4
2.1 Tukipalvelun hakeminen ja palvelutarpeen arviointi	4
2.2 Tukipalvelujen myöntämisen perusteet	5
2.2.1 Ateriapalvelun myöntämisen perusteet	5
2.2.2 Vaatehuoltopalvelun myöntämisen perusteet	6
2.2.3 Siivouspalvelun myöntämisen perusteet	6
2.2.4 Asiointipalvelun myöntämisen perusteet	7
2.2.5 Osallisuutta ja kanssakäymistä edistävien ja tukevien palveluiden myöntämisen perusteet	8
Kuntouttava päivätoiminta	8
2.2.6 Kylvetyspalvelun myöntämisen perusteet	9

1 Johdanto

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue vastaa alueen julkisista sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluista 1.1.2023 alkaen. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen yhteiset palvelukriteerit vahvistetaan tulevaisuuslautakunnassa ja otetaan käyttöön koko hyvinvointialueella.

Kriteerit ovat yleiset myöntämisperiaatteet ja ne sisältävät mahdolliset palvelusta perittävät maksut. Kriteerit ovat hyvinvointialueen hyväksymät ja ne perustuvat lakiin ja asetuksiin.

Soveltamisohje ohjaa konkreettisesti lain tai kriteereiden toteuttamisesta käytännössä. Soveltamisohje sisältää tiedot järjestämistavasta, asiakasryhmästä ja myönnettävästä palvelun määrästä sekä sisältää asiakasmaksuihin liittyviä ohjeita.

2 Sosiaalihuoltolain mukainen tukipalvelu

Sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan tukipalveluilla luodaan ja ylläpidetään henkilön kodissa sellaisia olosuhteita, että hän voi suoriutua jokapäiväiseen elämään kuuluvista toiminnoista mahdollisimman itsenäisesti, sekä palveluja, joiden avulla henkilö voi saada hyvinvointia tuottavaa sisältöä elämäänsä. Tukipalvelut ovat ennaltaehkäisevää, terveyttä edistävää, toimintakykyä ylläpitävää ja henkilön omia voimavaroja tukevaa toimintaa.

Lakisääteisiä tukipalveluja ovat

- 1) ateriapalvelut
- 2) vaatehuoltopalvelut
- 3) siivouspalvelut
- 4) asiointipalvelut
- 5) osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät tai tukevat palvelut

Hyvinvointialueella voidaan järjestää muitakin kuin lakisääteisiä kotona asumista tukevia palveluita.

2.1 Tukipalvelun hakeminen ja palvelutarpeen arviointi

Tukipalveluja haetaan hyvinvointialueelta. Hakemus voidaan tehdä kirjallisesti tai suullisesti.

Tukipalvelujen tarvetta arvioitaessa tehdään palvelutarpeen arvio siinä laajuudessa kuin se on tarpeen palvelun myöntämiseksi. Tukipalvelujen tarve on selvitettävä palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä sosiaalihuoltolain 36–37 §:n mukaisesti. Palvelutarpeen arvioinnissa arvioidaan asiakkaan tuen tarpeet ja palvelut, joilla tuen tarpeisiin pystytään vastaamaan parhaiten ja selvitetään henkilön mahdollisuus hankkia palvelua esimerkiksi ostamalla palvelua yksityiseltä palveluntuottajalta tai järjestöiltä.

Palvelutarpeen arviointi sisältää yhteenvedon

- asiakkaan tilanteesta ja sosiaalipalvelujen ja tuen tarpeesta
- sosiaalihuollon ammattihenkilön johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä
- asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan
- asiakkaan ja työntekijän arvion omatyöntekijän tarpeesta

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 15 § mukaisesti hyvinvointialue vastaa siitä, että iäkkään henkilön sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden hänen hyvinvointiaan, terveyttään, toimintakykyään ja itsenäistä suoriutumistaan tukevien palvelujen tarve selvitetään kokonaisvaltaisesti yhdessä iäkkään henkilön ja tarvittaessa hänen omaisensa, läheisensä tai hänelle määrätyn edunvalvojan kanssa.

Palveluntarpeiden selvittämisestä vastaa iäkkään henkilön tarpeiden kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jolla on laaja-alaista asiantuntemusta. Palveluntarpeiden selvittämisestä vastaavan työntekijän on toimittava iäkkään henkilön tarpeita vastaavasti yhteistyössä muiden tämän lain 10 §:ssä tarkoitettujen asiantuntijoiden kanssa. (8.7.2022/604).

2.2 Tukipalvelujen myöntämisen perusteet

Tukipalveluiden myöntäminen perustuu yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin ja kohdennetaan asiakkaille, joiden fyysinen-, tai kognitiivinen toimintakyky sekä sosiaaliset voimavarat ovat alentuneet korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Tukipalveluita järjestetään asiakkaalle, joka tarvitsee niitä erityisen perhe- tai elämäntilanteen perustella. Tukipalveluista tehdään kirjallinen palvelu- ja maksupäätös. Tukipalvelut voidaan myöntää määräaikaisesti tai toistaiseksi voimassa olevana.

Ikäihmisen palveluntarvetta voidaan arvioida RAI - arviointivälineellä ja tarvittaessa täydennetään muilla mittareilla. RAI - arvioinnilla selvitetään asiakkaan toiminnankykyä, terveydentilaa ja avuntarvetta eri osa-alueilla. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 15a§).

Henkilö, jolla ei ole tarve laajaan arviointiin ja joka ei täytä vanhuspalvelulain määritelmää iäkkäistä henkilöistä, voidaan tehdä arviointi elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa.

Hyvinvointialueen työntekijä on tarvittaessa asiakkaan apuna tukipalveluiden järjestämisessä.

Tukipalveluita voidaan myöntää asiakkaalle, kun yleiset ja palvelukohtaiset myöntämisperusteet täyttyvät.

Tukipalveluiden yleiset myöntämisperusteet

- Asiakkaalle on tehty palvelutarpeen arviointi.
- Palvelutarpeenarvion perusteella asiakas tarvitsee tukea tai apua toimintakyvyn heikkenemisen, sairauden tai muiden elinolosuhteidensa (esim. kotiympäristö, taloudellinen tilanne) vuoksi.
- Muita keinoja (esim. lähipiirin apu tai ostopalvelu yksityiseltä tai kolmannelta sektorilta) asian järjestämiseksi ei ole saatavilla.
- Asiakkaalla on tehdyn palvelutarpeen arvioinnin perusteella havaittu riski joutua säännöllisten sosiaalihuollon palveluiden piiriin.

2.2.1 Ateriapalvelun myöntämisen perusteet

Ateriapalvelu on tarkoitettu asiakkaille, jotka tarvitsevat tukea terveellisen ja säännöllisen ravitsemuksen toteutumiseen. Hyvä ravitsemustila tukee kotona asumisen mahdollisuutta ja nopeuttaa esimerkiksi sairauksista toipumista. Ateriapalvelutarvetta arvioitaessa selvitetään ensisijaisesti asiakkaan itsenäinen toimintakyky, mahdollisuudet saada tukea lähipiiriltä sekä mahdollisuus käyttää muulla tavoin järjestettäviä palveluita, muut aterian hankkimis- ja valmistusmahdollisuudet, kuten esimerkiksi ruokailu läheisessä ruokailupaikassa, lähipiirin apu tai vaihtoehtoisten kotiateriatoimittajien käyttömahdollisuus.

Ateriapalvelun myöntäminen perustuu yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin. Lähtökohtana on tukea asiakkaan kotona asumista ja arjessa selviytymistä yksilöllisen tarpeen mukaan. Ateriapalvelu sisältää aterioinnin palvelupisteessä alueilla, jossa palvelu on saatavilla, kotiin kuljetetun aterian (kylmänä kuljettu, ei sisällä maitoa ja leipää) tai mahdollisen sähköisen ruoka-automaatin.

Ateriapalvelua myönnetään vähintään kolme ateriaa viikossa yksilöllisen tarpeen mukaan, jotta henkilön monipuolinen ravitsemus voidaan turvata.

Ateriapalvelu voidaan myöntää, kun

- on arvioitu, ettei asiakas itsenäisesti tai lähipiirin avulla kykene huolehtimaan päivittäisistä aterioista alentuneen toimintakyvyn vuoksi ja henkilöllä on alentuneen toimintakyvyn vuoksi vaikea käyttää lähiympäristön ruokapalveluja, esimerkiksi ravintolapalveluja,
- asiakkaalla on todettu aliravitsemus tai
- on arvioitu riski aliravitsemukselle tai muutoin merkittävästi virheelliselle ravitsemukselle.

Ohjeelliset RAI – arvioinnin tulokset ateriapalvelun myöntämiseen:

- G1a (Aterioiden valmistus) on vähintään 2 (seuranta, ohjaus, vihjeet) ja/tai
- BMI on 20 tai vähemmän.

2.2.2 Vaatehuoltopalvelun myöntämisen perusteet

Vaatehuoltopalvelu turvaa asiakkaalle mahdollisuuden asua omassa kodissa silloin, kun asiakkaan toimintakyky ei mahdollista itse hoitamaan pyykinpesua. Ensisijaisesti vaatehuollossa huomioidaan omaisten tai läheisten mahdollisuus huolehtia pyykkihuollosta tai selvitetään henkilön mahdollisuus ostaa palvelu yrityksiltä tai järjestöiltä kotitalousvähennystä ja arvonlisäverovähennystä hyödyntäen.

Vaatehuoltopalvelun myöntämisen lähtökohtana on tukea asiakkaan kotona asumista ja arjessa selviytymistä yksilöllisen tarpeen mukaan.

Vaatehuoltopalvelua voidaan myöntää:

- jos asiakas ei itse kykene toteuttamaan vaatehuoltoa terveydentilasta tai alentuneesta toimintakyvystä johtuen eikä lähipiiriltä saa tukea vaatehuollon toteuttamiseen
- asuinolosuhteet eivät mahdollista omatoimista pyykinpesua
- asiakkaan taloudellinen tilanne ei mahdollista vaatehuoltopalvelun ostamista

Ohjeelliset RAI – arvioinnin tulokset vaatehuollon myöntämiseen:

- ADLH on vähintään 1 ja/tai CPS on vähintään 1

Vaatehuoltopalvelu on tulosidonnainen palvelu

- Yhden hengen taloudessa tuloaraja takuueläke ja eläkkeensaajan hoitotuki (perus)
 - 1.1.2023 alkaen 922,42 € + 78,72 € = 1001,14 € (bruttotulot)
- Kahden hengen taloudessa tuloaraja 2002,28 € (bruttotulot)
- Tuloina ei huomioida rintamalisää, ylimääräistä rintamalisää eikä veteraanilisää.

2.2.3 Siivouspalvelun myöntämisen perusteet

Siivouspalvelun tarve todetaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä asiakkaan kokonaiselämäntilanne ja asuinolosuhteet huomioiden. Ensisijaisesti palvelutarpeen arvioinnissa huomioidaan omaisten tai läheisten mahdollisuus huolehtia henkilön kodin perussiisteydestä tai asiakkaan mahdollisuus ostaa siivouspalvelu yrityksiltä tai järjestöiltä kotitalousvähennystä ja arvonlisäverovähennystä hyödyntäen.

Siivouspalvelu on tarkoitettu asiakkaille, joiden toimintakyky on oleellisesti laskenut niin, ettei pysty kodin siisteydestä itsenäisesti tai läheisverkoston turvin huolehtimaan.

Siivouspalvelu voidaan myöntää, kun:

- asiakkaan toimintakyky ei mahdollista kodin perussiisteydestä huolehtimista
- kodin siivous ei mahdollistu läheisten tai omaisten tai yksityisen palveluntuottajan avulla
- asiakkaan taloudellinen tilanne ei mahdollista siivouspalvelun ostamista

Ohjeelliset RAI – arvioinnin tulokset siivouspalvelun myöntämiseen:

- G1b (Tavalliset kotitaloustyöt) on vähintään 2 (seuranta, ohjaus, vihjeet)

Siivouspalvelu on tulosidonnainen palvelu

- Yhden hengen taloudessa tuloaraja takuueläke ja eläkkeensaajan hoitotuki (perus)
 - 1.1.2023 alkaen 922,42 € + 78,72 € = 1001,14 € (bruttotulot)
- Kahden hengen taloudessa tuloaraja 2002,28 € (bruttotulot)
- Tuloina ei huomioida rintamalisää, ylimääräistä rintamalisää eikä veteraanilisää.

2.2.4 Asiointipalvelun myöntämisen perusteet

Asiointipalvelulla tarkoitetaan asiakkaan avustamista kauppa-, pankki- tai apteekkiasiointiin liittyvien asioiden hoitamisessa. Asiointipalvelu on yksittäisiä käyntejä sisältävää kertaluontoista palvelua, jossa hoidetaan mm. asiakkaan henkilökohtaisia hankintoja ja asiakkaan ei ole välttämätöntä olla mukana. Asiointipalvelua voidaan myöntää poikkeustilanteissa, esimerkiksi asiakkaan palveluntarpeen selvittelyvaiheessa siirtymävaiheen aikana, jonka aikana asiakkaan asiointiin liittyvät asiat saadaan järjestettyä tarkoituksenmukaisemmalla tavalla.

Asiointit (kauppa-, apteekki-, pankki ja muu asiointi) huolehditaan ensisijaisesti asiakkaan, asiakkaan omaisten tai yksityisen toimijan toimesta.

Asiointipalvelu voidaan myöntää, kun:

- kyseessä on välttämätön tarve asiointiavulle
- asiakas ei kykene itsenäisesti asioimaan kodin ulkopuolella ja omaisilla tai läheisillä ei ole mahdollisuutta avustaa asiointissa
- eikä asiointia ole mahdollista hoitaa esim. yksityisen toimijan tai internetin kautta

Ohjeelliset RAI – arvioinnin tulokset asiointipalvelun myöntämiseen:

- ADLH on vähintään 1 ja/tai CPS on vähintään 1
ja
- G1g (Ostoksilla käynti) on vähintään 2 (seuranta, ohjaus, vihjeet)
ja
- G1h (Kulkuvälineiden käyttö) on vähintään 2 (seuranta, ohjaus, vihjeet)

Asiointipalvelu on tulosidonnainen palvelu

- Yhden hengen taloudessa tuloaraja takuueläke ja eläkkeensaajan hoitotuki (perus)
 - 1.1.2023 alkaen 922,42 € + 78,72 € = 1001,14 € (bruttotulot)
- Kahden hengen taloudessa tuloaraja 2002,28 € (bruttotulot)
- Tuloina ei huomioida rintamalisää, ylimääräistä rintamalisää eikä veteraanilisää.

2.2.5 Osallisuutta ja kanssakäymistä edistävien ja tukevien palveluiden myöntämisen perusteet

Kuntouttava päivätoiminta

Kuntouttavan päivätoiminnan tarkoituksena on järjestää tavoitteellista, kokonaisvaltaista hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävää ja ylläpitävää määräaikaista ryhmäkuntoutusta.

Kuntouttava päivätoiminta on tavoitteellista, pääsääntöisesti ryhmämuotoista, ohjattua ja osallistavaa toimintaa, jota toteutetaan siihen soveltuvassa esteettömässä tilassa. Ryhmäkuntoutuksessa korostuvat vertaistuen merkitys ja sosiaalinen kanssakäyminen. Kuntouttavan päivätoiminnan järjestämisessä huomioidaan ikäihmisen yksilölliset psyykkiset, sosiaaliset, fyysiset, kognitiiviset, hengelliset ja kulttuurilliset tarpeet ja voimavarat. Toimintaan kuuluu myös asiakkaan voimavaralähtöinen tukeminen hänen yksilöllisten tarpeidensa huolehtimisessa. Osa palvelusta voidaan toteuttaa etä- ja digipalveluina asiakkaan tarpeen ja tilanteen niin mahdollistaessa. Toiminnan toteuttamisessa voidaan tehdä laajalaisesti yhteistyötä eri järjestöjen, yhdistysten, seurakuntien ja vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa.

Kuntouttavan päivätoiminnan tavoitteena on tukea ja edistää tavoitteellisesti ikäihmisen

- kokonaisvaltaista hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä
- omaehtoista hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistämistä
- itsenäistä suoriutumista kotiympäristössä ja sen ulkopuolella
- osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä

Kuntouttavan päivätoiminnan myöntäminen perustuu asiakaskohtaiseen palveluntarpeen arviointiin.

Päätöksen tekee palveluohjaaja tai muu vastaava viranhaltija. Kuntouttava päivätoiminta myönnetään asiakkaalle määräaikaisena palveluna ja palvelutarpeen arvioinnin pohjalta tehdään asiakaskohtainen asiakassuunnitelma.

Kuntouttavan päivätoiminnan myöntämisperusteet

Kuntouttava päivätoiminta voidaan myöntää Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen yli 65-vuotiaalle kotona asuvalle ikäihmiselle palvelutarpeenarvion perusteella, kun:

- Asiakkaan toimintakyky on alentunut tai vaarassa alentua ja asiakkaalla on haasteita käydä itsenäisesti muissa kodin ulkopuolisissa toiminnoissa
- Asiakas hyötyy ryhmämuotoisesta kuntoutuksesta ja hän kykenee sitoutumaan tavoitteelliseen kuntoutusjaksoon

Asiakkaalle tarjotaan mahdollisuutta maksuttomaan tutustumiskäyntiin ennen palvelun myöntämistä.

Kokopäivätoiminta toteutetaan lähipalveluna ja osapäivätoiminta etäpalveluna.

Palvelutarvetta arvioidaan säännöllisesti sekä aina tarvittaessa asiakkaan toimintakyvyn tai palvelutarpeen muuttuessa. Kuntouttavan päivätoiminnan asiakkuus päättyy, mikäli asiakkaan palvelutarve muuttuu tai päättyy.

2.2.6 Kylvetyspalvelun myöntämisen perusteet

Kylvetyspalvelulla tuetaan asiakkaan kotona asumista, jos olosuhteet eivät mahdollista säännöllistä peseytymistä omassa kodissa avustettuna tai apuvälineiden avulla. Kylvetyspalvelun tarve todetaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä heikentynyt toimintakyky ja asuinolosuhteet huomioiden. Ensisijaisesti huomioidaan muut tavat järjestää peseytyminen sekä omaisten ja läheisten mahdollisuus auttaa peseytymisen järjestämisessä. Kylvetyspalvelu toteutetaan oman kodin ulkopuolella, esim. palvelukeskuksen tiloissa.

Kylvetyspalvelu voidaan myöntää, kun:

- asiakkaalla ei ole asianmukaisia pesutiloja kotona
- asiakkaan toimintakyky ei mahdollista omassa kodissa peseytymistä

Kylpypalveluun kuljetus myönnetään vain, jos hakija ei toimintakyvyn heikentymisen ja liikkumisvaikeuksien vuoksi kykene ajamaan itse autoa tai hakijalla ei ole mahdollista saada muuta kuljetusapua.

Ohjeelliset RAI – arvioinnin tulokset kylvetyspalvelun myöntämiseen:

Vähintään yksi seuraavista on 1:

- Q1a Koti remontin tarpeessa
- Q1b Asunnon rähjäinen kunto
- Q1e Vaikeuksia päästä kotiin tai liikkua huoneesta toiseen

Kylvetyspalvelu on tulosidonnainen palvelu

- Yhden hengen taloudessa tuloraja takuueläke ja eläkkeensaajan hoitotuki (perus)
 - 1.1.2023 alkaen 922,42 € + 78,72 € = 1001,14 € (bruttotulot)
- Kahden hengen taloudessa tuloraja 2002,28 € (bruttotulot)
- Tuloina ei huomioida rintamalisää, ylimääräistä rintamalisää eikä veteraanilisää.